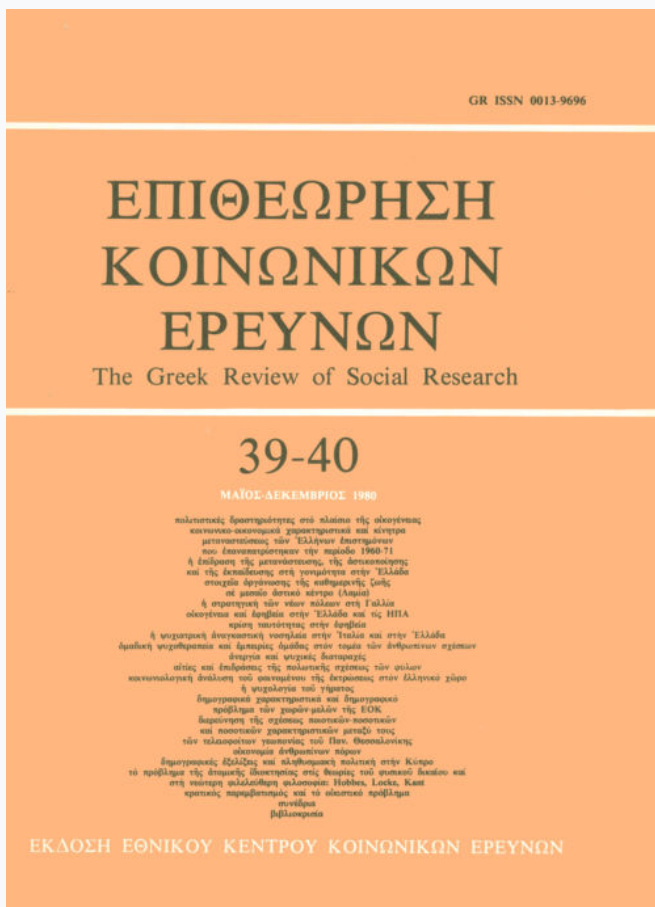

The Greek Review of Social Research

Vol 39 (1980)

39-40

Αιτίες και επιδράσεις της πολιτικής σχέσης των φύλων

Δημοσθένης Σαβράμης, Αφροδίτη Τεπέρογλου

doi: [10.12681/grsr.556](https://doi.org/10.12681/grsr.556)

Copyright © 1980, Δημοσθένης Σαβράμης, Αφροδίτη Τεπέρογλου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Σαβράμης Δ., & Τεπέρογλου Α. (1980). Αιτίες και επιδράσεις της πολιτικής σχέσης των φύλων. *The Greek Review of Social Research*, 39, 316–323. <https://doi.org/10.12681/grsr.556>

αίτιες και επιδράσεις της πολιτικής σχέσης των φύλων

του
Δημοσθένη Σαβράμη
Καθηγητού Κοινωνιολογίας
της Ορθοσκαίας
Πανεπ. Κολωνίας και Βόννης

Επιμέλεια: Άφροδίτη Τεπερόγλου

οί προκαταλήψεις σχετικά με τις γυναίκες

Μιά από τις βασικές αιτίες του εξευτελισμού και της «άνθρωποποίησης» του ανθρώπου είναι η «πόλωση των δύο φύλων», μιά και αυτή μεταξύ των άλλων συμφέρει έναν κόσμο που κυριαρχείται από άνδρες και πού μπορεί να υπάρχει μόνο γιατί εκμεταλλεύεται, δυσφημίζει, καταπιέζει και περιφρονηί συστηματικά τις γυναίκες.

Αυτή η πόλωση, πού γίνεται φανερή τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη, μπορεί να συγκεκριμενοποιηθεί κατά τον καλύτερο τρόπο με τη βοήθεια των παρακάτω αντιθέσεων: Άνδρας = εύφυής, γυναίκα = άνοητη, άνδρας = προοδευτικός, γυναίκα = συντηρητική, άνδρας = λογικός, γυναίκα = παράλογη, ο άνδρας έχει τό αίσθημα της δικαιοσύνης, γυναίκα = έγωκεντρική, άνδρας = πραγματιστής, γυναίκα = ύποκειμενική, ο άνδρας έχει επίγνωση του έαυτου του, ή γυναίκα είναι κενόδοξη.

Άν εξετάσουμε από πίο κοντά αυτές καθώς και άλλες αντιθέσεις μεταξύ του άνδρα και της γυναίκας, όπως π.χ. ισχυρό-άσθενές φύλο, ένεργητικό-παθητικό, παρορμητικό-συνετό, άνωτερο-κατώτερο, ένεργητικό σεξουαλικά-παθητικό σεξουαλικά, δημιουργικό-παραγωγικό, πνεύμα-ψυχή, ώριμότητα-παιδισμός κτλ., γίνεται φανερό ότι πρόκειται για προκαταλήψεις, ή άλλως διατυπωμένο για έσφαλμένους χαρακτηρισμούς, οί όποιοί άξιολογούν γενικεύοντας, πού εμφανίζονται να έχουν σχέση με κάποια ομάδα ανθρώπων και στους όποιους εξακολουθούμε να επιμένουμε πεισματικά, ενώ οί χαρακτηρισμοί αυτοί είναι δυνατόν να άποκαλυφθούν σάν λανθασμένες άπόψεις.

Άναζητώντας τις πηγές αυτών των προκαταλήψεων άνακαλύπτει κανείς ένα πλήθος από καλοδουλεμένους μύθους, πού, πλασμένοι από τους άνδρες, έξυπηρετούν πρώτα την έξιδανίκευση του άνδρα και τη δικαιολόγηση της άπαιτησής του για άσκηση έξουσίας σ' όλους τους τομείς της ζωής.

Άδιαίτερα επικίνδυνες είναι οί προκαταλήψεις για τις γυναίκες όταν εμφανίζονται σάν έπιστημονικά τεκμηριωμένες ιδέες, πού δίνουν την έντύπωση της αντικειμενικότητας.

Κλασικό σχετικό παράδειγμα μάς παρέχει ο Ρ.Ι. Μόβιους, ό όποιος αντιπροσωπεύει τον κλασικό τύπο του μισογύνη πού κάτω από τό προσωπείο της έπιστημοσύνης φροντίζει να διαδοθούν οί έχθρικές για τις γυναίκες προκαταλήψεις του κόσμου των άνδρών. Ά βασική του θέση πού την εκθέτει στό βιβλίο του *Περί της φυσιολογικής βραδύνοιας του θηλυκού γένους*, ύποστηρίζει ότι τό θήλυ άποτελεί ένα ενδιάμεσο κατασκευασμα μεταξύ ενός παιδιού και ενός άνδρα. Τό θήλυ πρέπει να είναι ύγιές και ήλιθιο «διότι ή ύπερβολική δραστηριότητα του νοού τό κάνει όχι μόνο άφυσικο αλλά και άρρωστο».

Πίο εκλεπτυσμένες, και γι' αυτό πίο επικίνδυνες, είναι οί άπόψεις όνομαστών αντιπροσώπων των έπιστη-

μῶν, ὅπως π.χ. τοῦ Max Scheler πού προσπάθησε σοβαρά νά ἀποδείξει ὅτι ἐπιδίει ἡ λέξη «ἄνθρωπος» προέρχεται ἀπό τή λέξη «ἄνδρας», ἡ γυναίκα δέν ἔχει δικαίωμα νά ἐξελεχθεῖ σέ προικισμένο ἄνθρωπο.

Στό βιβλίο του *Περί τῆς καταπτώσεως τῶν ἀξιών* διαβάζει κανεῖς μεταξύ ἄλλων καί τά ἐξῆς: «Οἱ μορφωμένες κυρίες—δταν βρίσκονται μεταξύ τους—φροντίζουν νά πούν γιά ὁποιοδήποτε γυναίκα: Ἄχ καί, εἶναι ἓνας θαυμάσιος ἄνθρωπος, Ἄρνουνται τό φύλο τους καί ἀναγνωρίζουν τό ἀπλό ἀνθρώπινο ὄν». Ἄλλά λησμονοῦν ὅτι ὄχι μόνον ἡ λέξη «ἄνθρωπος» προέρχεται ἀπό τό ἀρσενικό... καί ἡ Ἴδέα τοῦ «ἄνθρώπου» καί ὁ θηλυκός, εἶναι μόνο μιά «ἀρσενική» ἰδέα.

Ἐάν διαβάσει κανεῖς ὅλα ὅσα σκέφθηκαν οἱ ἔγγραφοι οἱ ὀνομαστοί ἐκπρόσωποι τοῦ «κοσμικοῦ» (π.χ. Πλάτων, Σωκράτης, Schopenhauer, Nietzsche) καί τοῦ ἱερατικοῦ (sakralen) (π.χ. ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ Ἰερώνυμος, ὁ Θωμᾶς Ἀκρινάτος, ὁ Μαρτίνος Λούθηρος κ.ἄ.) ἀνδρικοῦ κόσμου περὶ τοῦ θηλυκοῦ γένους, διαπιστώνει ὅτι οὔτε μιά φορά αὐτοί οἱ ἄνδρες πού κατά κοινή ὁμολογία θεωροῦνται οἱ μεγάλοι ἐκπρόσωποι τοῦ πνευματικοῦ κόσμου «ἔχουν ἀνοσία» κατά τῶν ἐχθρικών γιά τίς γυναῖκες προκαταλήψεων.

Εἶναι τρομακτικό συγχρόνως τό γεγονός ὅτι οἱ ἐπιστήμονες, ἀκόμη καί σήμερα, καλλιεργοῦν τίς ἴδιες προκαταλήψεις γιά τίς γυναῖκες, πράγμα πού συναντάει κανεῖς σέ ὅλες τίς ὑπόλοιπες ἀνδρικές ὁμάδες.

Μέ τήν εὐκαιρία μιάς ἐμπειρικής ἔρευνας γιά τά προβλήματα τοῦ Πανεπιστημίου, πού χροστοῦμε στόν Hans Anger, μαθαίνομε ὅτι τό ἴδιο τό Πανεπιστήμιο, πού, σάν «ἐργαστήρι» τῶν ἐπιστημῶν, θά ἔπρεπε νά εἶναι ἐλεύθερο ἀπό προκαταλήψεις, στελεχώνεται ἀπό ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι, ἀκριβῶς σάν ἐπιστήμονες, ἐνῶ θά ἔπρεπε νά ἔχουν ἀντικειμενική καί κριτική σκέψη, ἐν τούτοις πρέπει νά χαρακτηρισθοῦν σάν ἐπικίνδυνοι πολλαπλασιαστές τῶν προκατασκευασμένων γυναικείων στερεοτύπων τῆς κοινωνίας. Ἡ μελέτη τοῦ Anger ἀποτελεῖ μιά ἀντιπροσωπευτική ἔρευνα μεταξύ καθηγητῶν καί ὑφηγητῶν τῶν δυτικοευρωπαϊκῶν πανεπιστημίων, οἱ ὁποῖοι σέ μιά συνέντευξη ἐξέφρασαν μεταξύ ἄλλων τίς γνώμες καί τίς τοποθετήσεις τους καί στά θέματα: Πανεπιστήμιο καί γυναίκα, ἡ γυναίκα σάν φοιτήτρια καί σάν ὑφηγήτρια.

Ἀποτελέσματα: Οἱ περισσότεροι Γερμανοί καθηγητές καί ὑφηγητές ἀρνούνται τίς γυναικεῖες σπουδές καί τίς γυναῖκες σάν συναδέλφους. Δικαιολογία: στή γυναίκα λείπουν ἐκ φύσεως οἱ ἐξῆς ιδιότητες: ἰκανότητα τοῦ σκέπτεσθαι, κριτικῶς νοῦς, εὐφῦια, δημογυρικές καί παραγωγικές ἰκανότητες, φαντασία, πρωτοβουλία, ἐμπιστοσύνη στόν ἑαυτό τῆς, ἀνεξαρτησία, δύναμη πειθοῦς, βάρος προσωπικότητας κτλ.

Οἱ προκαταλήψεις ἐναντίον τῶν γυναικῶν πού δημιουργοῦνται ἀπό τοὺς ἄνδρες γενικά, καί εἰδικά ἀπό τοὺς ἐπιστήμονες, διαδίδονται ὀυστηματικά καί ἀπό τὰ σχολικά βιβλία, πού στή δημόσια συνείδηση ὑπο-

βάλλουν εἰκόνες γυναικείων ρόλων πού ἔχουν ἀπό καιρό ξεπεραστεῖ ἀπό τήν κοινωνική πραγματικότητα.

Στόν Arnold Gromminger χροστοῦμε τό γεγονός ὅτι ἔχουμε στή διάθεσή μας μιά βασική ἔρευνα πού ἀπέδειξε ὅτι τὰ γερμανικά ἀναγνωστικά ἀνήκουν στούς σπουδαιότερους φορεῖς καί ὑποστηρικτές τῶν γυναικείων στερεοτύπων. Γιά τή διδακτορική του διατριβή μελέτησε ὁ Gromminger καί τὰ 52 ἀναγνωστικά πού ἐγκρίθηκαν ἀπό τὰ ὑπουργεῖα παιδείας τῶν χωρῶν τῆς Δυτικῆς Γερμανίας καί τοῦ Δυτικοῦ Βερολίνου, γιά τό χειμερινό ἐξάμηνο τοῦ 1964-1965. Ὑστερα ἀπό 2,5 χρόνια ἐπὴνῆλεξε τὰ εὐρήματά του καί τό ἀποτέλεσμα ἦταν ὅτι μποροῦσε μεταξύ ἄλλων νά βεβαιώσει ὅτι ἡ εἰκόνα τῆς γυναικας σάν μητέρας, ὅπως ἀποδίδεται ἀπό τὰ ἀναγνωστικά, εἶναι ἡ εἰκόνα μιάς ὑπηρετριας, δηλαδή μιάς υποβιβασμένης γυναικας δσοσ ἀφορὰ τίς δραστηριότητές της μέσα στήν οἰκογένεια. Ἀντίθετα, ἡ εἰκόνα τοῦ πατέρα εἶναι τόσο ἐξιδανικευμένη, ὅστε ἔνα καί μοναδικό συμπέρασμα προκύπτει: «ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τόν πατέρα». Περαιτέρω ἐμπειρικές ἀναλύσεις σχολικῶν βιβλίων εἶχαν παρόμοιο ἀποτέλεσμα, ὅτι δηλαδή τὰ σχολικά βιβλία σχεδόν σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῶν μαθημάτων παρουσιάσουν τή θέση τῆς γυναικας στήν οἰκογένεια καί τήν κοινωνία χωρίς ἀντικειμενικότητα καί χωρίς ρεαλισμό.

ἡ προέλευση τοῦ μῦθου τοῦ δυνατοῦ ἄνδρα

Οἱ ἀντιθέσεις μεταξύ τοῦ ἄνδρα καί τῆς γυναικας πού ἔχουν «φευρεθεῖ» ἀπό τοὺς ἄνδρες καί οἱ ὁποῖες ἐνεργοποίησαν τήν πόλωση τῶν φύλων μποροῦν νά χαρακτηρισθοῦν καθαρά σάν προκαταλήψεις, διότι αὐτές οἱ ἀντιθέσεις εἶναι ἀποδεδειγμένα ἐσφαλμένες ἀπόψεις πού ἐξυπηρετοῦν τή γενική ἀξιολόγηση τῶν γυναικῶν. Μέ τίς μελέτες τους σ' αὐτό τό πεδίο οἱ ἀνθρωπολόγοι καί οἱ ἐθνολόγοι ἀπέδειξαν ὅτι ὁ υποβιβασμός τῆς γυναικας στή σύγχρονη θεμελιωθεῖσα ἀπό τοὺς ἄνδρες κοινωνία καθῶς καί ἡ ἐξάρτησή της ἀπό τόν ἄνδρα δέν ἔχει καμιά σχέση μέ τήν «ὑπόσταση» τῆς γυναικας· ἡ ἄλλοις διατυπωμένον μέ τή «γυναικεῖα ιδιότυπο φύση». Δέν ὑπάρχουν οὔτε βιολογικοί οὔτε ψυχικοί λόγοι, πού νά μποροῦν νά δικαιολογοῦν τίς ἀπαιτήσεις κυριαρχίας τοῦ ἄνδρα στή γυναίκα. Δέν ὑπάρχουν κοινωνικοί ρόλοι ξεχωριστά γιά τή γυναίκα καί τόν ἄνδρα οἱ ὁποῖοι σάν «φυσικοί» νά μποροῦν γι' αὐτό νά ἰσχύσουν αἰῶνα καί ἀμετάβλητα.

Ἔτσι, γιά τήν Margaret Mead, ὅπως ἡ ἴδια ὁμολογεῖ, ἦταν μιά μεγάλη ἐκπλήξη τό γεγονός ὅτι κατά τίς ἔρευνές της ἔπρεπε νά διαπιστώσει ὅτι οἱ ἀνομαζόμενοι πρωτόγονοι λαοί δέν γνωρίζουν τίποτα περὶ διαφοράς ἰδiosisγκρασίας μεταξύ γυναικῶν καί ἀνδρῶν· ἡ Mead μέ τή λέξη «ἰδiosisγκρασία» ἐννοεῖ ἐγγενή ἀνεξάρτητη ἰδiosisγκρασία.

Αὐτοί οἱ λαοί πιστεύουν ὅτι οἱ ἄνδρες ἔχουν διαφορετική ἰκανότητα ἀπό τίς γυναῖκες ἡ διαφορετική εὐαισθησία στή μαγεία καί τίς ὑπερφυσικές ἐπιρροές.

«Ἀλλά ἡ ἄποψη ὅτι ὀρισμένες ἰδιότητες χαρακτηῖρος, ὅπως ἐπιθυμία ἐξουσίας, ἀνδρεία, ἐπιθετικότητα, ἱκανότητα προσαρμογῆς, εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένες μὲ τὸ ἑνα φύλο, τοὺς λείπει τελείως.

Στὰ ἴδια συμπεράσματα κατέληξε καὶ ὁ Bronislaw Malinowski, ὁ ὁποῖος ἐξ αἰτίας τῶν πλουσίων ἐμπειριῶν του μὲ πρωτόγονους ἀνθρώπους καὶ κοινωνίες, μεταξὺ ἄλλων, διαπιστώνει ὅτι στὰ πρῶτα στάδια τῆς ἀνθρώπινης οἰκογένειας ὁ πατέρας «ἦταν πολὺ περισσότερο προστάτης καὶ θεράπων παρά ἄνθρωπος τῆς ἐξουσίας». Τελευταῖες ἐρευνες ἐπιβεβαιώνουν αὐτὴ τὴν ἄποψη. Ἡ Irene Schumacher π.χ. χρησιμοποίησε στὴν ἔργασίαν τῆς *Υπόδομή τῆς κοινωνίας καὶ ρόλος τῆς γυναίκας* πού δημοσιεύθηκε τὸ 1972 (ἐπὶ τῆ βία⁸ σει παραδειγμάτων ἀπὸ τοὺς Ἰρακίνοὺς) τὸ ὕλικό σχετικά μὲ τὶς ἱρακινὲς κοινωνίες γιὰ νὰ καταδείξει τὸ διαχωρισμὸ μεταξὺ ὀργανώσεως καὶ κοινωνικοῦ ρόλου τῆς συζύγου.

Συγχρόνως, τὰ εὐρήματά της εἶναι ἀπολύτως κατὰλληλα γιὰ νὰ ἀφήσουν νὰ ἀποδειχθῶν ὡς ἀμφίβολοι οἱ ἀπόψεις πού ἀποσκοποῦν στὸ νὰ καταδείξουν ὅτι ἡ θέσι καὶ ὁ ρόλος τῆς γυναίκας εἶναι συνολικά οἰονεὶ ἐκ φυσικῶν νόμων προκαθορισμένα.

Ἡ διαφορετικὴ ἀξιολόγησι τῶν φύλων καὶ ἡ πόλωσι στὴν ὅποια ὀδηγεῖ αὐτὴ ἡ ἀξιολόγησι ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ, μορφωτικὴ καὶ οἰκονομικὴ κατάσταση. Ἀπὸ τὶς σημαντικότερες καὶ πιὸ ἀποφασιστικὲς αἰτίες τῆς πόλωσι τῶν φύλων θεωρεῖται ὁ παμπάλαιος φόβος πού αἰσθάνονται οἱ ἄνδρες ἦδη ἀπὸ τοὺς πρωτόγονους λαοὺς γιὰ τὸ ἄλλο φύλο.

Ἐάν ἐξετάσουμε αὐτὸν τὸ φόβο ἀπὸ πιὸ κοντὰ καὶ ἐμβαθύνουμε, μποροῦμε ἀμέσως νὰ βεβαιώσουμε ὅτι κατ' ἀρχὰς ἐξαρτᾶται ἀπὸ μαγικοθρησκευτικὲς δοξασίες. Δὲν ἔχει τὴν παραμικρὴ σχέσι μὲ τὴ σεξουαλικὴ κὴτα καὶ τὶς σεξουαλικὲς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο φύλων. Βασικά, τὰ στοιχεῖα πού προκαλοῦν ἄγχος στὸν πρωτόγονο καὶ τὸν ὄθουιν νὰ συνδέει τὴ γυναῖκα μὲ τὸν κόσμον τῶν θεῶν καὶ τῶν δαιμόνων εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο φύλων, δηλαδὴ ἡ ἐγκυμοσύνη καὶ ὁ τοκετός καθὸς καὶ ἡ ἐμμηνοσὴ ροή. Γι' αὐτὸ, ἡ ἐμμηνοσὴ ροή, ἡ ἐγκυμοσύνη καὶ ὁ τοκετός ἀποτελοῦν τὴν κύρια αἰτία τῆς δημιουργίας ἄρχων καὶ κοινωνικῶν μορφῶν πού ἀποκλείου τὴ γυναῖκα, σάν φορέα θετικῆς ἢ ἀρνητικῆς δύνاميς, ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν ἀνδρῶν.

Τὸ ταμποῦ τῶν ἐμμηνοῦν τῶν λαῶν τῶν Dogon τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, π.χ., εἶναι τόσο ἔντονο, ὥστε ὁ,τιδήποτε ἀγγίζει μιὰ γυναῖκα σ'αὐτὴ τὴν κατάσταση θεωρεῖται πού φέρνει δυστυχία. Συνεπῶς, πρέπει νὰ κατοικεῖ ὄχι μόνον σὲ μιὰ ἀπομακρυσμένη καλύβα, ἀλλὰ δὲν πρέπει οὐτε νὰ ἐμφανισθεῖ στὸ χωριό. Ἐάν παρ' ὅλα αὐτὰ συμβεῖ κάτι τέτοιο, πρέπει νὰ γίνει μιὰ εἰδικὴ καθαρτήριος τελετὴ. Καὶ οἱ Wogeo τῆς Νοτ. Αὐστραλίας πιστεῶν ὅτι κάθε ἐπαφὴ μὲ μιὰ γυναῖκα σὲ ἔμμηνο κατάσταση προκαλεῖ στὸν ἄνδρα ἀνίαιτες ἀρρώστιες.

Κοντὰ στὸ φόβο τοῦ φύλου, σάν περαιτέρω ἀποφασιστικὲς αἰτίες τῆς διαφορετικῆς ἀξιολόγησι τῶν φύλων μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν τὰ συμπλέγματα κατοτερότητος τῶν ἀνδρῶν πού δημιουργήθηκαν ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι στὴν πρῶτὴ κοινωνία ἡ γυναῖκα ἔπαιξε ἕναν ἡγετικὸ ρόλο πού μεταξὺ ἄλλων μορεῖ νὰ ἐρμηνευθεῖ καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ ἄνδρας στὴν ἀρχὴ εἶχε περισσότερες ὑποχρεώσεις παρά δικαίωματα. Εἶναι βέβαιο πάντως ὅτι στὴν πρῶτὴ κοινωνία μόνον ἡ μοναδικὴ διαφορὰ ὑπῆρχε, ἡ ὁποία προέκυπτε ἀπὸ τὸν καταμερισμὸ τῆς ἐργασίας τῶν φύλων. Εἶναι ἀλήθεια ὁμως ὅτι αὐτὸς ὁ καταμερισμὸς εὐνοοῦσε τὴν ὑπεροχὴ τῆς γυναίκας, ἀφοῦ τὸ γεγονός π.χ. ὅτι ἡ γυναῖκα φρόντιζε γιὰ τὸ νοικοκυριὸ ἐνῶ ὁ ἄνδρας φρόντιζε γιὰ τὴν ἐξασφάλισι τῆς τροφῆς ὑπονοοῦσε τὴν ἐξουσία τῆς γυναίκας στὸ σπιτί. Ἀφ'οῦ τὸ ἄνδρας κατελήθη ἀπὸ τὸ φόβο γιὰ τὸ ἄλλο φύλο καὶ εἶδε τὸν ἐξουσιαστικὸ ρόλο τῆς γυναίκας στὴν κοινωνία σάν ἐπιβουλητικὸ, ὀλοκληρῶνεται ἡ μετάβασι σὲ ἕναν κόσμο ἀνδρῶν μὲ δικούς του νόμους καὶ μυστικά, ὁ ὁποῖος ἔχει σκοπὸ νὰ δημιουργῆσι στίς γυναῖκες τὴν ἐντύπωσι ὅτι οἱ «δουλιεῖς» τῶν ἀνδρῶν ἀποτελοῦν κάτι τὸ ἀποκλειστικὸ πού πρέπει νὰ ἰσχύει σάν ταμποῦ γιὰ τὶς γυναῖκες. Ἡ ἀποκλειστικότητά τους δικαιολογεῖ αὐτὸν τὸν κόσμο τῶν ἀνδρῶν μὲ τρεῖς μύθους: τὸ μῦθο τῆς ἀδύναμης γυναίκας, τὸ μῦθο τοῦ δυνατοῦ ἀνδρα καὶ τὸ μῦθο τοῦ κακοῦ καὶ ἐπικίνδυνου θηλυκοῦ.

ὁ ὑποβισμοσ τῆς γυναίκας

Ὁ πρῶτος μῦθος βοηθεῖ τοὺς ἄνδρες νὰ μετατρέπουν τὰ συμπλέγματά τους κατοτερότητος σὲ συμπλέγματα ἀνοτερότητος. Ὁ δεῦτερος μῦθος, σὲ συνδιασμὸ μὲ τὸν πρῶτο, ἔχει σκοπὸ νὰ δικαιολογήσει τὴ σκληρότητα τοῦ ἀνδρικοῦ κόσμου καὶ τὴν ἐξιδανικέωσι τῆς ἐπιθετικότητας γενικά καὶ τοῦ πολέμου εἰδικότερα, καθὸς ἐπίσης ὄλο τὸ σύνολο τῶν ἀναγκαιῶν σαδομαζωχιστικῶν σχέσεων ἐξαρτήσεως μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ τρίτος τέλος συνηρλατεῖ ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ φύλου τῶν ἀνδρῶν μιὰ ἀρετὴ.

Ἐπειδὴ ἡ γυναῖκα ἐνσαρκῶνει τὸ κακὸ στοιχεῖο, πρέπει ὁ ἄνδρας νὰ προφυλαχθεῖ ἀπὸ αὐτὴν, ὥστε νὰ μπορέσει νὰ παραμείνει ἐκεῖνον τὸ ὅποιο ὁ ἴδιος θεωρεῖ ὅτι εἶναι, δηλαδὴ τὸ ἀπολύτως καλὸ. Μὲ μιὰ διαφορετικὴ ἔκφρασι ὁ ἄνδρας «καμουφλάει» τὸ φόβο του μὲ τὶς ἐξῆς σκέψεις: «Δὲν φοβᾶμαι τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ εἶναι μοχθηρὴ, ἐπιδιώκει τὸ κακὸ, εἶναι ἱκανὴ γιὰ κάθε ἐγκλημα, ἕνα αἰμοβόρο ζῶο, ἕνας vampir, μιὰ μάγισσα, ἀχόρταγι στὶς ἐπιθυμίες της. Εἶναι τὸ ζοφερό καὶ τὸ ἐπικίνδυνον προσωποποιημένα.

Ὁ Hoffmann R. Hays, στὸ βιβλίον του *Ὁ μῦθος τῆς γυναίκας, τὸ ἐπικίνδυνον φύλο*, συγκέντρωσε πλοῖσι ἐθνολογικὸ, ψυχολογικὸ, ἱστορικὸ καὶ φιλολογικὸ ὕλικό πού τεκμηριῶνει πλήρως τὴν ὄπωπι ὅτι— ὅπως γράφει ὁ Helege Pross στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου αὐ-

του — πάντα πρόκειται για άμυντική στρατηγική των ανδρών, που επινοήθηκε για να προφυλάξει τους Γ-δους, άσχετως εάν κατ' αυτό τον τρόπο ανεβαίνουν οι γυναίκες στην εξέδρα της αλυσίας παρθενίας ή καταδικάζονται συγκαταλεγόμενες στη χορεία των πορνών. «Προφανώς, ο δυνατός δεν ένοιωθε αρκετά δυνατός για να αντιμετώπισει το άδυναμο χωρίς ιδιαίτερες προφυλάξεις». Με άλλα λόγια, ο Hays μās παρέχει την απόδειξη ότι ο δυνατός άνδρας υποβιβάζει την αδύναμη γυναίκα, διότι στην πραγματικότητα ο δυνατός είναι αδύναμος και αισθάνεται φόβο μπροστά στο άποφευκτό αδύναμο φύλο.

Η καταβαράθρωση της γυναίκας, που είναι στενά συνδεδεμένη με τους άργεγονους φόβους του ανδρικού κόσμου, καλλιεργήθηκε ιδιαίτερα από τους άνδρες που χαρακτηρίζονται σαν έξαπατημένοι, διότι δέν ήξεραν παρά μόνο λίγα ή τίποτα να κάνουν στη ζωή τους. Δέν είναι τυχαίο το γεγονός ότι δύο μεγάλοι άπαισιόδοξοι, ο πατέρας του δυτικού πεσσιμισμού, ο A. Schopenhauer, και ο O. Weininger, κατέβαλαν πολύ κόπο για να ταυτίσουν τα «θηλυκά» γενικά με το «κακό φύλο». Έτσι, ένα δοκίμιο του Schopenhauer που αναφέρεται στα «θηλυκά» περιλαμβάνει όλες τις προκαταλήψεις έναντι των γυναικών, τις όποιες ό κόσμος των ανδρών έδημιούργησε, και μάλιστα κατά τέτοιο τρόπο παρουσιασμένες, ώστε να διακρίνονται άμέσως τα σεξουαλικά αίσθηματα κατωτερότητας, ό άρρωστημένος πεσσιμισμός του Schopenhauer σε ατιτίδη συνάφεια με τό μισογυνισμό του.

Κατά τον ίδιο τρόπο σκεφτόταν για τα «θηλυκά» και ό Otto Weininger, ό όποιος έδωσε τέρμα στην ζωή του στην ηλικία των 23 χρόνων. Έγραψε ένα από τά χειρότερα και ξευτελιστικότερα για τη γυναίκα βιβλίο, του όποιου ή σημασία για την εξάπλωση των προκαταλήψεων έναντι των γυναικών καταδεικνύεται τόσο από τό περιεχόμενό του όσο και από τό πραγματικό γεγονός ότι αυτό τό όγκώδες βιβλίο των 600 σελίδων *Φύλο και Χαρακτήρας*, καθ' όλη τή διάρκεια της εικοσαετίας, εμφανίζοταν τουλάχιστον κάθε χρόνο και σε νέα έκδοση. Ό Weininger υποστήριξε την υπόθεση ότι τό αξίωμα «M» (άνδρισμός) υποδήλωνε πνεύμα και θέληση, ενώ τό αξίωμα «W» (θηλυκότητα) μιά άμβλεια εξάρτηση από τή φύση. Αυτό τό βιβλίο που έχει τον υπότιτλο «Μιά βασική έρευνα» δέν είναι τίποτε άλλο από τή βασική όμολογία ενός άνδρα, ό όποιος, μέσω των frustrations και της όριστικής υποχώρησής του πρό της ζωής, άποκαλύπτει, με τίς υποθέσεις του γύρω από τό αξίωμα «M», την αυτοεξαπάτησή του.

ή εξίσωση των ανθρώπινων δικαιωμάτων με τά ανδρικά δικαιώματα

Συνοψίζοντας, μπορούμε να συμπεράνουμε άπό όσα έκθέσαμε έως τώρα ότι οι ανδρικές άδυναμίες, τά

συμπλέγματα κατωτερότητας των ανδρών και ό φόβος του φύλου, δηλαδή ό φόβος τους πρό των γυναικών, προκάλεσαν τήν πόλωση των φύλων, ή όποια περαιτέρω έδραιώθηκε με τήν κατάρρευση του μητριαρχικού δικαίου, τή διαμόρφωση της πατριαρχικής οίκογενείας και τήν τροποποίηση του καταμερισμού της εργασίας, τήν όποια υπαγορεύουν αυτά τά φαινόμενα.

Αυτή ή εξέλιξη έδωσε τελικά στους άνδρες τήν ευκαιρία να εξανδραποδίσουν (versklaven) τή γυναίκα και να τή μεταβάλουν σε αντικείμενο ευχαρίστησης και εργαλείο άνατροφής των παιδιών. Έτσι, εξαφανίζεται ή άρχική ισότητα των δύο φύλων, και ή διαφορετική αξιολόγηση τους γίνεται δεκτή σαν φυσιολογική, άφου άπορρέει ουσιαστικά από τήν ιδιαίτερη φύση της γυναίκας. Οι άνδρες «κατασκεύασαν» έναν καθαρά ανδρικό κόσμο, που ή οικονομική και κοινωνική του δομή τους δίνει τή δυνατότητα να εξουσιάζουν τίς γυναίκες. Η άπόρριψη της γυναίκας συνδεύεται ταυτοχρόνως και από τον υποβιβασμό του γυναικείου φύλου, τό όποιο, στα πλαίσια ενός κόσμου που είναι καθαρά ανδρικός, άνηκει στα αντικείμενα που χρησιμοποιεί ό άνδρας για να ίκανοποιεί τίς ανάγκες του.

Ό πραγματοποιούμενος διωξ από τον κόσμο των ανδρών υποβιβασμός της γυναίκας πλήττει πάλι τον άνδρα, πράγμα, που ουσιαστικά περικλείει τον υποβιβασμό του ανθρώπου. Με άλλα λόγια, ό υποβιβασμός του ανθρώπου άρχίζει με τον υποβιβασμό της γυναίκας. Αυτή ή θέση επιβεβαιώνεται κατά τον καλύτερο τρόπο στη σημερινή κοινωνία να δέν ξεπεσμό της γυναίκας σε «κράχτη» της διαφήμισης.

Οι διαφημίσεις με τή γυνή ή ήμίγυμη γυναίκα που καπνίζει μιά όρισμένη μάρκα τσιγάρων, που πίνει ένα όρισμένο είδος ποτού ή που είναι ξαπλωμένη στό ψυγείο ενός αυτοκινήτου, εκμεταλλεύονται τίς υπαρκτές σεξουαλικές ανάγκες του ανδρικού κόσμου, καθότι συγχρόνως ύποβοηθούν στην «άπανθρωποποίηση», δηλαδή στην άποκτηνοποίηση αυτών των άναγκών. Ό σκοπός όμως της ύπάρξεως αυτών του τύπου της γυναίκας είναι ή άνακούφιση από τον τρόπο της κατανάλωσης, δηλαδή ή ύποβολή των ανδρών στις πιέσεις αυτού του τρόμου. Ό άνδρας που βλέπει αυτή τή γυναίκα επιτρέπεται να επιθυμήσει τή γυναίκα μόνο σε συνδυασμό με μιά όρισμένη μάρκα τσιγάρων ή ποτών ή αυτοκινήτων. Υπό τή έννοια μάλιστα ότι ένας άνδρας, που μπορεί να προσφέρει στον έαυτο του όρισμένα βιομηχανικά προϊόντα, μπορεί, με βάση αυτή τήν επιτυχία, να άποκτήσει όλες τίς γυναίκες, οι όποιες, όπως ύποδηλούν οι προκαταλήψεις της κοινωνίας μας, είναι τόσο «επικίνδυνες» και «κακές», προκύπτει ότι τότε μόνο μπορεί να τίς άποκτήσει, εάν πληρώσει τό σχετικό αντίτιμο. Άν και ή «χριστιανική Δύση» έζησε και ζει πολλά κινήματα χειραφέτησης, και μεταξύ αυτών τό γυναικείο κίνημα, όλα αυτά άνήκουν στην καθημερινότητα, πράγμα που συνδέεται στενά με τό γεγονός ότι οι άνδρες άντιλαμβάνονται σαν ανθρώ-

πινα δικαιώματα τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνδρα. Γι' αὐτό ἐπεκράτησε στή «χριστιανική Δύση» ἕνας δευτερεύων πατριαρχισμός πού διαφέρει ἀπό τὸν ἀρχαῖο πατριαρχισμό κατὰ τὸ ὅτι ὁ πρῶτος — ὅπως παρατηρεῖ σωστά ὁ Rene Koenig — δέν ἀποτελεῖ, σάν ἰδεολογία τοῦ δευτέρου, ἕνα συγκεκριμένο σύστημα διαμόρφωσης τῆς οἰκογένειας, ἀλλὰ ἕνα ἰδιαίτερα περιπλεγμένο πολιτιστικό σύστημα πιέσεων πού προϋποθέτει ὅτι ὁ κυριαρχικός ρόλος τοῦ ἀνδρα στήν κοινωνία καί ἡ ὑποταγή τῆς γυναίκα στήν ἐξουσία του εἶναι λειτουργίες φυσιολογικές.

Ἐπίσης οἱ ἄνδρες, πού χρησιμοποίησαν τὴν ἐπιρροή τους στό θέμα τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καί θέλησαν νά χειραφετήσουν τοὺς ὁμοφύλους τους, ταύτισαν τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα μέ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνδρα καί ἐννοοῦσαν σάν χειραφέτηση τοῦ ἀνθρώπου μόνο τὴ χειραφέτηση τοῦ ἀνδρα.

Σάν ιδεώδη ὑποστηρικτὴ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ὑπὸ τὴν ἐννοια τῶν ἀνδρικών δικαιωμάτων, θά θεωρήσουμε ἐδῶ τὸν πατέρα τοῦ ἀτομικισμοῦ, Jean Jacques Rousseau.

Τίς ἀντιλήψεις του γιὰ τὴ γυναίκα καί τὸ ρόλο της στήν κοινωνία τίς βρίσκουμε στό 5^ο βιβλίο τοῦ διαπαιδαγωγικοῦ μυθιστορήματος *Emile* καί δέν μᾶς ἀφήνουν καμιά ἀμφιβολία ὅτι, σύμφωνα μέ τὸν J.J. Rousseau, τὸ θηλυκὸ φύλο, πού ἐνσαρκώνεται στό πρόσωπο τῆς Sophie, εἶναι προορισμένο γιὰ νὰ ἀρέσει τὸν ἀνδρα καί νὰ τὸν ὑπηρετεῖ. Διότι: «ἡ Sophie πρέπει νὰ εἶναι γυναίκα, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Emile εἶναι ἄνδρας, δηλαδή πρέπει νὰ τῆς ἀνήκουν ὅσα ἀναλογοῦν στὴ σύσταση τοῦ εἴδους καί τοῦ φύλου της γιὰ νὰ μπορέσει νὰ 'πληρώσει' τὴ θέση της στήν ψυχική καί πνευματικὴ τάξη».

Ὅταν ὁμοίως οἱ ἄνδρες, ὅπως ὁ J.J. Rousseau, διακηρῶσουν καί ἀντιλαμβάνονται τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα μόνον σάν ἀνδρικά δικαιώματα, δέν εἶναι ἀπορίας ἄξιον ὅτι ἄνδρες σάν τὸν F. Nietzsche, ὁ ὁποῖος ἐκτιμᾷ τὴ δύναμη τοῦ ἰσχυρότερου καί ἀντιπαρθέτει στὴ χριστιανικὴ ἠθική «μιὰ ἠθική κυρίων», ἀισθάνονται γιὰ τὸ «ἀδύνατο φύλο» μόνο περιφρόνηση πού κορυφώνεται στὴ φράση: «Πηγαίνει στις γυναῖκες; Μὴν ξεχάσεις τὸ μαστίγιον». Τὸ πὼς ἐμφανίζεται ἡ «καθαρὴ ἠθική κυρίων» τὸ ἔδειξαν σὲ τελικὴ ἀνάλυση οἱ Γερμανοὶ κατὰ τὴν κυριαρχία τοῦ ἔθnikoσσιαλισμοῦ πού, μεταξὺ ἄλλων, ἦταν ἕνα ἄνευ ἐτέρου ἀνδρικό κίνημα.

ἡ μεταφυσικὴ νομοποίηση τοῦ ἐξανδραποδισμοῦ τῆς γυναίκα

Τόσο ἡ ἐξίσωση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων μέ τὰ δικαιώματα τῶν ἀνδρῶν, ὅσο καί ἡ πόλωση τῶν φύλων ἐπεκράτησαν τελειῶς ἀκριβῶς γι' αὐτὸν τὸ λόγο, ὅτι νομομοποιήθηκαν μεταφυσικά ἀπὸ τίς μεγάλες θρησκείες.

Βεβαίως, οἱ πατριαρχικές ἀρχές τῶν συγχρόνων παγκοσμίων θρησκειῶν δέν ἀνταποκρίνονται στό πνεῦμα τους, διότι ἀποτελοῦν χρονικά ὑποχρεωτικές μορφές τῶν ἐποχῶν κατὰ τίς ὁποῖες θεμελιώθηκαν. Αὐτὸ ὁμοίως δέν ἀλλάζει τίποτα στό γεγονός ὅτι αὐτές οἱ θρησκείες εἶναι καθαρά ἀνδρικές θρησκείες καί στό ὅτι πολὺ συχνὰ πολεμήθηκε στό ὄνομα τῆς θρησκείας ἡ χειραφέτηση τῆς γυναίκα, διότι μιὰ ἄρση τῆς πόλωσης τῶν φύλων θά σήμαινε ἀπαλλοτριώση τῆς θρησκείας.

Αὐτὸ τὸ φαινόμενο συναντᾶται ἰδιαίτερα στίς ἀραβικές χῶρες, ὅπου οἱ Μουσουλμάνοι ρυθμίζουν τὴ συμπεριφορά τους πρὸς τίς γυναῖκες, ἀκόμη καί σήμερα, μέ βάση τίς διαταγές τοῦ Κορανίου, ὅπου μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρεται: «Οἱ ἄνδρες πρέπει νὰ προτιμῶνται τῶν γυναικῶν, διότι κι ὁ Ἄλλὰχ ἐπροίκισε τοὺς μέν πρὸ τῶν δέ μέ προτερήματα» (Sure 43). Πιὸ σαφῆς εἶναι τὸ ἱερὸ βιβλίο τῶν Μουσουλμάνων, στό σημεῖο πού ἐνθαρρύνει τοὺς ἄνδρες: «Οἱ γυναῖκες εἶναι ὁ ἄργος σας, πηγαίνετε στὸν ἀγρὸ σας, ὅπως καί ὅποτε θέλετε» (Sure 2,224).

Ἡ ἱερατικὴ ὑπηρεσία τῆς γυναίκα, πού ἀπὸ πολὺ παλιές ἐποχές ἀποτελοῦσε ἕνα σημαντικό στοιχεῖο στὴ ζωὴ πολλῶν θρησκειῶν, δέν ῥῥηκε θέσις μεγάλης θρησκείας. Αὐτὸ ἐξηγεῖται ἀπὸ τὴν ἀπουχία τῆς ἡ γυναίκα εἶναι ἕνα ὄν μέ ἰδιαίτερες ὑπερφυσικές ιδιότητες, πράγμα πού προσέφερε δύο δυνατότητες, εἴτε τὴν ἐξιδανίκευση καί θεοποίηση τῆς γυναίκα, εἴτε τὴν καταβάρθρωσή της. Καί τὰ δύο μποροῦν νὰ βεβαιωθοῦν σάν πραγματικότητα στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας καί τῶν θρησκειῶν.

Ὅσο περισσότερο ὁμοίως ὁ κόσμος τῶν ἀνδρῶν ἀπομονώνταν ἀπὸ τὸν κόσμο τῶν γυναικῶν λόγω τοῦ φόβου του γιὰ τὸ ἄλλο φύλο καί ὅσο περισσότερο οἱ ἄνδρες μεγάλωναν τίς ἀπαιτήσεις τους γιὰ ἀπόλυτη κυριαρχία σ' ὅλον τὸν κόσμο, τόσο γρηγορότερα ἄρχισαν νὰ ἐξαφανίζονται οἱ θεές καί ἱερείες καί νὰ ἀπομακρύνεται ἡ γυναίκα ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ ἱεροῦ καί ἀπὸ τὸ ναὸ. Παρ' ὅλα αὐτὰ, ἐνῶ στίς περισσότερες μὴ χριστιανικές θρησκείες μόνον ὁ φόβος μορεῖ νὰ διαταράξει τίς σχέσεις τῶν δύο φύλων, στὴ λεγόμενη χριστιανικὴ Δύση ἐμφανίζονται κοντὰ στό φόβο καί συναισθητά ἐνοχῆς καί ἡ ἐννοια τῆς ἁμαρτίας πού ἐπιδεινώνουν περισσότερο τὴ διαταραγμένη σχέση μεταξὺ γυναίκα καί ἀνδρα. Ἐνῶ, λοιπὸν, στοὺς πολιτισμούς καί τίς κοινωνικές μορφές πού δέν γνωρίζουν τὸ χριστιανισμό, μόνον ὁ φόβος διαχωρίζει τὸν ἀνδρα ἀπὸ τὴ γυναίκα, στὴ χριστιανικὴ Δύση διαχωρίζονται τὰ φύλα τόσο ἀπὸ τὸ φόβο ὅσο καί ἀπὸ τὸν υποβιβασμὸ τῆς γυναίκα σάν φορεὰ τῆς ἁμαρτίας: ἐδῶ ἐντοπίζεται γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο καί τὸ βασικότερο σημεῖο τῆς πώλωσης τῶν φύλων. Ἐνῶ ὁ ἀνδρας ἐμφανίζεται νὰ ἐκπροσωπεῖ τὸ πνευματικὸ καί καλὸ, ἡ γυναίκα ἐνσαρκώνει τὸ κακὸ στοιχεῖο. Ἀνατολὴ καί Δύση διαφέρουν ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ σημεῖο λίγο. Οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀνατολικῆς καί δυτικῆς κα-

τευθύνσεως είναι επ' αυτού σύμφωνοι, ότι η γυναίκα είναι επικίνδυνη.

Στήν προκειμένη περίπτωση όμως θά ήταν ο Χριστιανισμός, άν τόν βλέπαμε ιδεαλιστικά, ίσως ή μοναδική θρησκεία, ή όποία θά μπορούσε νά άρει τήν πόλωση τών φύλων όριστικά. Έάν οί φορείς καί δημιουργοί τού θεσμοποιημένου Χριστιανισμού έπαρναν στά σοβαρά τή διδασκαλία τού Ίησού Χριστού, θά είχε εξαφανισθεί, πρό καιρού τουλάχιστον, από τόν όνομαζόμενο χριστιανικό τμήμα τού κόσμου, ή κυριαρχία τών άνδρων καί ό υποβιβασμός τών ανθρώπων πού συνδέεται μ' αυτή, διότι ή σωτηρία πού υπόσχεται ό Ίησούς προϋποθέτει τή συμφιλίωση. Τή συμφιλίωση τού άνθρώπου μέ τό Θεό, μέ τόν έαυτό του, μέ τή φύση του καί μέ τό κοινωνικό καί ειδικό περιβάλλον του.

Αυτό περιλαμβάνει τήν άρση κάθε είδους σκέψης ή πράξης πού προκύπτει από τή διάσταση φίλος-έχθρός, καθώς καί τήν υπερκέρταση όλων τών αντιθέσεων, περιλαμβανομένων καί τών αντίθεσεων πού προκύπτουν από τήν πόλωση τών φύλων. Μιά κοινωνία πού άξίζει νά χαρακτηριστεί χριστιανική, μπορεί νά είναι μόνο μία κοινωνία άδελφών.

Η διαπίστωσή μας ότι οί πατριαρχικές άρχές τών συγχρόνων κοσμικών θρησκειών δέν ανταποκρίνονται στό πνεύμα τους, διότι άποτελούν χρονικά άναγκαστικές μορφές τής εποχής προελεύσεώς τους, ισχύει καί γιά τό Χριστιανισμό.

Η άπαιτηση τού Ίησού γιά έξίσωση, καθώς επίσης καί τό προσωπικό του παράδειγμα, τό παράδειγμα ένόσ άνδρός, ό όποίος σκεπτόταν καί έπρατε έλεύθερος από τό φόβο τού φύλου, εξαιμειώθηκε στή σύγκριση μέ τό έχθρικό γιά τίς γυναίκες περιβάλλον του. Ό Άπόστολος Παύλος παλεύει μεταξύ τής διδασκαλίας τού Χριστού καί τών άπαιτήσεων τού καιρού του. Έτσι δέχεται ότι δέν υπάρχει πλέον άνδρας καί γυναίκα, διότι όλοι οί άνθρωποι είναι «εις έν Ίησού Χριστώ» (πρός Γαλάτας 3,28). Σάν προϊόν όμως τού πνεύματος τής εποχής του άσπάζεται παρ' όλα αυτά συγχρόνως τόν «πατριαρχισμό», μία καί άναγνωρίζει τόν άνδρα σάν τόν κύριο τού θηλυκού (πρός Κορινθίους Α',11,3), διότι ό άνδρας είναι ή εικόνα καί όμοίωση τού Θεού, ή γυναίκα όμως είναι «ή όμοίωση τού άνδρα» (πρός Κορινθίους Α',11,7).

Έτσι, άρχίζει μέ τόν Παύλο ή *μεταφυσική νομοποίηση τού υποβιβασμού τής γυναίκας*, διότι παρ'όσο τή θεολογική κάλυψη γιά τόν υποβιβασμό τής γυναίκας υπό τόν άνδρα στήν έκκλησία καί στό κοινωνικό σύστημα πού διαμορφώθηκε καί έλέγχθηκε άργότερα από τίς έκκλησίες, καί τού όποιου ή έλέω θεού τάξη ήταν μία πυραμιδοειδής πατριαρχική τάξη. Ύψηλότερα έπιπέδεται νά βρίσκονται μόνον άνδρες, ένώ οί γυναίκες άνήκουν στά θύματα αυτής τής τάξης. Η θεολογία καί ή έκκλησία, όχι μόνον οικειοποιήθηκαν τήν κατασκευασμένη από τόν Παύλο υποβιβαστική γιά τίς γυναίκες παράδοση τού καιρού του, αλλά οί-

κοδόμησαν πάνω σ' αυτήν μία χριστιανική διδασκαλία, ή όποία, έμφορούμενη από μισογυνισμό, όλοκληρώσε τήν καταβαρύρωση τής γυναίκας.

Τό από τούς Γερμανούς Δομινικανούς Jacob Sprenger καί Heinrich Justitoris συγγραφέν φρικτό βιβλίο τής παγκόσμιας λογοτεχνίας *Τό σφυρί τών μαγισσών*, πού κυκλοφόρησε στήν Κολωνία τό έτος 1486, παρέχει τίς καλύτερες αποδείξεις γ' αυτήν τήν όλοκληρωση. Ακόμη καί ή μεταρρύθμιση πολύ λίγα μόρσε ν' αλλάξει ως προς τή μισογυνική άποψη τής χριστιανικής Δύσης, διότι ό ίδιος ό μεταρρυθμιστής Μαρτίνος Λούθηρος πίστευε ότι τό «θηλυκό» είναι ένα αδύναμο όχοιτο καί έργαλειο(!).

ή δύναμη τού λεγομένου άσθενούς φύλου

Δέν υπάρχει τίποτε άλλο στόν κόσμο πού νά μπορεί νά προκαλέσει τόσο πολλή άνασφάλεια στόν άνδρα όσο ή γυναίκα. Βέβαια ό άνδρας, στήν προσπάθειά του νά αλλάξει προς τό συμφέρον τών τίς σχέσεις έξαρτήσεως τών φύλων, κατάφερε νά «κατασκευάσει» έναν κόσμο άνδρων, στόν όποίο οί άνδρες ανατράφηκαν μέ τήν πεποίθηση ότι άποτελούν κάτι τό ιδιαίτερο, όηλαδή τό καλύτερο τμήμα τής ανθρωπότητας. Οί ίδιοι οί άνδρες όμως ζούν κάθε φορά τό γεγονός ότι είναι τελείως έξαρτημένοι από τό άσθενές φύλο. Δίκαυα χαρακτηριστικά ό Herb Goldberg τή γυναίκα σάν τήν πηγή τής ενέργειας τού άνδρα. Ήδη από τή γέννηση, ό άνδρας είναι έξαρτημένος από τή γυναίκα, σάν έμβρυο είναι έξαρτημένος από τόν πλακούντα, μετά τή γέννηση είναι έξαρτημένος από τό στήθος καί γιά όλη του τήν παιδική ήλικία παραμένει έξαρτημένος από τή μητέρα του σάν τό αρχικό πρόσωπο τού περιβάλλοντός του. Είναι εκείνη πού τόν κρατά, τόν ζυγίζει, τόν καθαρίζει, τόν ντυνει, πού φροντίζει νά νοιώθει ευτυχισμένος. Τού βάζει φραγμούς, τόν ένδυναμώνει μέ έπαίνους καί τόν «παιδεύει μέ τήν τιμωρία».

Δέν είναι σύμπτωση ότι άκριβώς ό άνδρες, πού διέδωσαν τό μισογυνισμό καί πού προσπάθησαν νά πείσουν τούς έαυτούς τους ότι ή γυναίκα πράγματι πιστεύει στό «αίτιο άρσενικό», ήταν ιδιαίτερα έξαρτημένοι από τό άλλο φύλο.

Σάν ένδιαφέρον παράδειγμα έχουμε έδώ νά παρουσιάσουμε τόν Fr. Nietzsche καί τή ζωή του. Ό Nietzsche, πού ό πατέρας του πέθανε στά 36 του χρόνια, περιβαλλόταν στό σπίτι του σχεδόν άποκλειστικά από γυναίκες πού ήθελαν νά τόν κάμουν έναν καλό, έπιμελη καί θεοφοβούμενο νεαρό, πράγμα πού ήταν άλλωστε στά πρώτα του χρόνια. Ζούσε μέσα στις μικροαστικές συνήθειες ένός σπιτιού ιερέως, πού άποτελείτο έκτός από τή μητέρα του καί τίς άδελφές του, από ένα μίγμα από θείες, καφέ, σοκολάτα, πολλά γλυκά καί άνεση. Είναι σίγουρο ότι ό Nietzsche, ό όποίος, μέ τίς εκφράσεις του έναντίον τών γυναικών, θέλει νά έκδη-

λόσει τὸ μίσος καὶ τὴν περιφρόνησίν του γιὰ τὸ ἄλλο φύλο, δὲν μπόρεσε νὰ ἐλευθερωθεῖ ποτέ ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴ τῶν γυναικῶν. Αὐτὸ ἰσχύει κατ' ἀρχὴν στὴ σχέση του μετ' τὴ μητέρα του, ποὺ ἐβλεπε τὸ γιού της σάν τὸ κέντρο καὶ τὴν ὑπερφάνεια τῆς ζωῆς της. Ἄλλὰ καὶ ἀπέναντι σὲ ἄλλες γυναικὲς αἰσθάνεται ὁ Nietzsche ὑποδέεστερος καὶ ὁμολογεῖ τὴν ἐξάρτησή του ἀπὸ αὐτές. Ἔτσι π.χ. σ' ἓνα γράμμα του στὴν Κυρία Luise Ott γράφει: «Σκοτείνισαε γύρω μου δὲν φύγατε ἀπὸ τὸ Bayreuth, ἦταν σάν κάποιος νὰ μὴ πῆρε τὸ φῶς». Ἐάν τέλος σκεφθεῖ κανεὶς τὴν σχεδὸν παιδική τρυφερότητα τοῦ Nietzsche, ποὺ ἀναπτύσσεται κατὰ τὴ σύντομη φιλία του μετ' τὴ δεσποινίδα Lou von Salome, εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀναγνωρίσει σ' αὐτὸν τὸν ἄνδρα τὸ συντάκτη τῆς φράσης: «Πηγαίνεις στὶς γυναῖκες; Μὴ ξεχάσεις τὸ μαστίγιον».

Ἡ ἐξάρτηση τοῦ ἄνδρα ἀπὸ τὴ γυναῖκα φαίνεται τέλος πολὺ καθαρά στὰ πλαίσια μιᾶς βιομηχανικῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία, ἐπειδὴ εἶναι μιὰ «κοινωνία ἀπόδοσης», ἀποκαλύπτει συνεχῶς τὰ δρια ἀπόδοσης τοῦ ἄνδρα, ὥστε οἱ ἄνδρες νὰ θεωροῦν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς ὑποχρεωμένους νὰ δέχονται τὴν ἐπαγγελματιὰ γυναῖκα σάν ἀναγκαϊότητα. Ἔτσι, στὴ Γερμανία ἀπασχολεῖται τὸ 46% τῶν γυναικῶν, ποὺ εἶναι σὲ ἡλικία ἀπασχολήσεως.

Παρά τὸ γεγονὸς ὅμως διὰ τὴν ἐπαγγελματιὰς γυναῖκα ἔχει γίνε ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ὑπαρξὴ κάθε βιομηχανικῆς κοινωνίας, βλάπτει ὅλο καὶ περισσότερο στὸ ἐπάγγελμα καὶ στὸν κόσμον τῆς ἐργασίας λόγω τῆς πολώσεως τῶν φύλων. Σαφῆ παραδείγματα ἀποτελοῦν: ἡ κατά μέσον ὄρον χαμηλότερη ἀμοιβή, ὁ πάντοτε χαμηλὸς ἀριθμὸς τῶν γυναικείων προϊσταμένων δυνάμεων, ἡ συγκέντρωση τῶν γυναικῶν σὲ συγκριτικὰ λίγα ἐπαγγέλματα καὶ οἰκονομικοὺς τομεῖς καὶ ὁ ὑψηλότερος βαθμὸς ἀνεργίας, ποὺ παρατηρεῖται στὴν ἐποχὴ μας.

γυναικοποίηση ἢ ἀνδροποίηση τῆς κοινωνίας;

Παρ' ὅλο πὺ οἱ ἀπαισιόδοξοι τοῦ πολιτισμοῦ μας, κάθε κατευθύνσεως, προσπαθοῦν νὰ παρουσιάσουν τὴν ἐποχὴ καὶ τὴν κοινωνία μας σάν κακὲς καὶ παρρηκμισμένες, εἶναι γεγονὸς διὰ καὶ ἡ σημερινὴ ἐποχὴ καὶ κοινωνία εἶναι τοῦλάχιστον τόσο καλὲς καὶ (ἢ) τόσο καλὲς ὅσο καὶ οἱ ὀνομαζόμενες παλιὲς καλὲς ἐποχές.

Ἐκεῖνο ποὺ διακρίνει τὴν ἐποχὴ μας ἀπὸ τοὺς παλιούς καλοὺς καιροὺς εἶναι μιὰ γεμάτη ἐλπίδα ἀπομυθοποίηση τῶν ἀξιών, ποὺ τὴ χρωστοῦμε στὴν ἐκ νέου ἀνάκαυψη τῶν μεγαλοφυῶν χριστιανικῶν ἀξιών. Στὴ θέση τῶν ἀξιών, ὅπως βασιλείας χρόνος, διαταγὴ ὑπακοῆς, ὀπηρετεῖν, τιμᾶν, τιμωρεῖν, κτλ., ποὺ ἔκριναν τὴν πυραμιδοειδῆ πατριαρχικὴ τᾶξή του μεσαίων, ἐπικρατοῦν, ἀργὰ ἀλλὰ σταθερὰ, νέες ἀξίες, ὅπως ἰσότητα, ἀδελφότητα, ἐλευθερία, δικαιοσύνη, κτλ., ποὺ δυσχε-

ραίνουν τὴν κυριαρχία τοῦ ἀνθρώπου πάνω στὸν ἄνθρωπο καί, μαζί μ' αὐτὴν, τὴν κυριαρχία τοῦ ἄνδρα πάνω στὴ γυναῖκα.

Αὐτές οἱ νέες ἀξίες εἶναι, μεταξὺ ἄλλων, ἡ αἰτία καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ πραγματικοῦ γεγονότος, διὰ ἀκριβῶς «σ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴ» ὑπάρχουν ἄνδρες ποὺ ἀσκοῦν αὐτοκριτική, ποὺ δὲν θεωροῦν πλέον τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς σάν τὸ μέτρο τῶν πραγμάτων. Διαβλέπουν τὸ μῦθο τοῦ δυνατοῦ ἄνδρα ποὺ προορισμὸς ἔχει νὰ εἶναι ἓνας αἰώνιος πατέρας, προστάτης, ὑπεράνθρωπος καὶ κυρίαρχος, καὶ ἀρνούνται νὰ ὑφίστανται τίς πιέσεις ποὺ προέρχονται ἀπ' αὐτὸν τὸ μῦθο. Κυρίως, αὐτοὶ οἱ ἄνδρες ἀπορρίπτουν τοὺς προκαθορισμένους στερεότυπους ὀρισμοὺς τῶν ρόλων, ὥστε, μετ' τὴν πεποίθησιν διὰ τὸ βιολογικὸ φύλο εἶναι ἓνα πεπρωμένο, θέλον κυρίως νὰ εἶναι ἄνθρωποι καὶ ὄχι ἄνδρες. Οἱ προσάθειες αὐτῶν τῶν ἀνδρῶν νὰ εἶναι κυρίως ἄνθρωποι ἐρμηνεύονται, παρ' ὅλα αὐτὰ, ἀπὸ τοὺς φορεῖς καὶ υποστηρικτὲς τοῦ πατριαρχισμοῦ σάν σημεῖο τοῦ γεγονότος διὰ τὴν σύγχρονη κοινωνία ζοῦμε μιὰ σύγχισιν ποὺ παίζει τῶν ρόλων τῶν φύλων. Γι' αὐτὸ οἱ υποστηρικτὲς τοῦ πατριαρχισμοῦ δὲν ντρέπονται νὰ χαρακτηρίσουν τὴ σημερινὴ κοινωνία σάν θηλυπρεπὴ κοινωνία. Σχετικὰ μ' αὐτὸ θὰ εἶχαμε νὰ ποῦμε:

Πρῶτον: Ὁ χαρακτήρισμός τῆς κοινωνίας μας σάν θηλυπρεποῦς κοινωνίας πρέπει νὰ θεωρηθεῖ σάν τὸ σύνολο ὄλων τῶν προκαταλήψεων ποὺ «κατασκευάσαν» οἱ ἄνδρες γιὰ τίς γυναῖκες.

Δεύτερον: Πίσω ἀπ' αὐτὸν τὸν χαρακτήρισμό κρύβεται ὁ φόβος καὶ ἡ ἀνασφάλεια τῶν ἄνδρα μπροστὰ σὲ μιὰ σύγχισιν ποὺ παίζει τῶν ρόλων τῶν φύλων, ποὺ μπορεῖ νὰ ἀποφευχθεῖ καὶ ποὺ καθημερινὰ θέτει σὲ ἀμφισβήτηση τὴ συνεχῶς ἐγκωμιαζόμενη ἀνδροπρεπεία του. Μὲ ἄλλα λόγια, πίσω ἀπὸ τὸν χαρακτήρισμό αὐτὸν κρύβεται ἡ σκέψη τῶν ἀνδρῶν διὰ ἔάν παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ κόρες τῆς Εὔρας ἔμειναν σὸν στίπτι, ὁ Ἄδὰμ θὰ ἦταν ἀκόμη σήμερα ἓνας ἄνδρας.

Τρίτον: Ὁ χαρακτήρισμός τῆς σημερινῆς κοινωνίας σάν θηλυπρεποῦς ἔχει ὡς προϋπόθεσιν μιὰ λανθασμένη ἐρμηνεία τῆς χειραφέτησης τῆς γυναίκας. Χειραφέτηση σημαίνει ἀπελευθέρωση ἀπὸ μιὰ κατάσταση ἐξαρτήσεως, περιορισμοῦ καὶ πίεσης. Γι' αὐτὸ, χειραφέτηση καὶ ἐξίσωση τῆς γυναίκας μετ' τὸν ἄνδρα δὲν σημαίνει διὰ οἱ γυναῖκες πρέπει νὰ γίνουν καὶ νὰ ζοῦν σάν τοὺς ἄνδρες. Τὸ διὰ οἱ γυναῖκες π.χ. πρέπει νὰ μποροῦν καὶ ἐπιτρέπεται νὰ παίξουν ποδοσφαῖρο, ὅπως οἱ ἄνδρες, τὸ διὰ οἱ γυναῖκες μποροῦν νὰ ἐπιδίδονται σὲ ἀεροπρατείες, ὅπως οἱ ἄνδρες, ἢ τὸ διὰ οἱ γυναῖκες μποροῦν καὶ πρέπει νὰ σκοτώνουν, ὅπως οἱ ἄνδρες, κτλ., δὲν εἶναι ἀποδείξεις τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς γυναίκας ἀπὸ ὅλες τίς πιέσεις. Εἶναι ἐνδείξεις διὰ ἡ γυναῖκα υποβάλλεται σὲ νέες πιέσεις καὶ διὰ εἶναι τελείως προσαρμοσμένη στὸν κόσμον τῶν ἀνδρῶν καὶ τὴν «σχῆμα» του.

Χειραφέτηση καὶ ἰσότητα τῆς γυναίκας σημαίνει διὰ ἡ γυναῖκα ἔχει ἐπὶ τέλους στὴν κοινωνία τίς ἴδιες ἐδ-

καιρίες για την άβιαστη εξέλιξη της προσωπικότητάς της, όπως οι άνδρες. Αυτό όμως προϋποθέτει τη χειραφέτηση του άνδρα ή αλλιώς την απελευθέρωσή του από τις πιέσεις που προκύπτουν από την πόλωση των φύλων και τις επενέργειές της. Με άλλα λόγια, η χειραφέτηση της γυναίκας προϋποθέτει μία συνεχή χειραφέτηση του άνδρα, που είναι δυνατή μόνο στα πλαίσια μιάς άπανδροποιημένης κοινωνίας.

Τέταρτον: 'Υπ' αυτό τό πρίσμα, ο χαρακτηρισμός της σύγχρονης κοινωνίας σάν θηλυπρεπούς κοινωνίας σημαίνει, κατά τρόπο άρνητικό, κάτι θετικό· συγκεκριμένα, μία διαδικασία «άποαρσενικοποίησης» που είναι ισοδύναμη με μία διαδικασία έξανθρωπισμού. Αυτό συμβαίνει διότι τό υπάρχον κοινωνιολογικό, έθνολογικό, ανθρωπολογικό και ιστορικό όλικό, που άποσπηνίζει τις αιτίες και τις δυνάμεις της πόλωσης των φύλων, μάς επιτρέπει νά άποδειξουμε ακόμη μία σπουδαία θέση, διτ δηλαδή όσο περισσότερο άπομακρύνει και άπομονώνει μία κοινωνία τις γυναίκες από τους τομείς ζωής της, τόσο περισσότερο εξελίσσεται σέ άμιγη άνδρική κοινωνία, τόσο περισσότερο κυριαρχείται αυτή ή κοινωνία από σκληρότητα, καταστροφή και άπανθρωπία.

Όποιος, τέλος, παίρνει στά σοβαρά τό χριστιανικό σύστημα αξιών, και πιστεύει διτ αυτό τό σύστημα έξυπηρετεί τόν έξανθρωπισμό του ανθρώπου, πρέπει νά άναγνωρίσει διτ αυτό τό σύστημα άποτελείται από άξίες, όπως άγάπη, χαρά, ειρήνη, ύπομονη, φιλία και κάθε είδους καλωσύνη, δικαιοσύνη, άλήθεια και έλευθερία.

Αυτές οι άξίες όμως έλάχιστα μπορούν νά σταθούν στά πλαίσια μιάς άμιγούς άνδρικής κοινωνίας, που τό σύστημα των αξιών της ύπηρετεί τους άνδρες, με άποτέλεσμα σημαντικά στοιχεία του χριστιανικού συστήματος αξιών νά άποδυναμώνονται σάν «γυναικείες ιδιότητες». Τό χριστιανικό σύστημα αξιών είναι δυνατόν νά λειτουργήσει μόνο στά πλαίσια μιάς άδελφικής κοινωνίας, ή όποια προϋποθέτει, πάνω άπ' όλα, τό ξεπέρασμα του νευρωτικού φόβου του άνδρα έμπρός στο άπάνθρωπο, ιδιαίτερα όμως έμπρός στά αίσθήματα, και ή όποια θά μπορούσε νά θέσει υπό άμφισβήτηση τήν εικόνα του άνθρωπισμού.

Συμπερασματικά, θά μπορούσαμε νά πούμε διτ τό χριστιανικό σύστημα αξιών μπορεί νά εδοσωθεί μόνο σέ μία κοινωνική μορφή, που τά μέλη της είναι έτοιμα νά παραδεχθούν τό γεγονός διτ οι διαφορετικές θετικές και άρνητικές ιδιότητες ενός φύλου είναι τουλάχιστον τόσο διαχωρισμένες όσο και τά φύλα, και διτ γι' αυτόν τό λόγο δεν ύπάρχει ούτε ό αδύναμος άνδρας ούτε ή αδύναμη γυναίκα, αλλά ό αδύναμος (καθότι άνάξιος και άπάνθρωπος) άνθρωπος.

Η άθεράπευτη κατάσταση του αδύναμου ανθρώπου, που προκύπτει από τή διμερή έλλειψη άξιοποίησης των φύλων, μπορεί νά άρθεί μόνο με τις κοινές προσπάθειες των άνδρών και γυναικών, που είναι έτοιμοι, σάν ισότιμοι σύντροφοι, νά άγωνισθούν γιά μία νέα ανθρωπινότερη κοινωνία, ή όποια θεωρεί τόν άνθρωπο, άπαλλαγμένο από τήν ηλικία, τή φυλή και τό φύλο, σάν τήν πιό μεγάλη άξία που μπορεί ποτέ νά ύπάρξει.